

Compassie is dwingende noodzaak

Kom bij Karen Armstrong niet aan met 'religie is de oorzaak van alle oorlogen en ellende'. Er spelen zo veel factoren mee. Op 5 september hield zij in Amsterdam de lezing 'Is religion really violent?' voor een uitverkochte zaal in 'De Nieuwe Liefde'. Laat het Westen beter naar zichzelf kijken, vindt zij. 'We maken religie al gauw tot zondebok voor wat misdragingen van onszelf zijn. Met name misdragingen uit het verleden.'

Yvonne Brink

Godsdiensthistoricus en letterkundige Karen Armstrong zal er tijdens de lezing vaak op terugkomen: de moord en vernederingen die moslims ondergingen tijdens de kruistochten, de door Engeland en Frankrijk gedicteerde nieuwe politieke verdeling van het Midden-Oosten in 1920,

de koloniale bezettingen, de politieke betrekkingen die de westerse regeringen ook vandaag met foute regimes onderhouden. 'Wij zijn debet aan de onstabiliteit in de regio', is haar overtuiging.

Jonge christen-strijders

Op 4 september ontving Armstrong een eredoctoraat aan de Vrije Universiteit te Amsterdam om haar bijdrage aan de dialoog tussen verschillende religies. Als antwoord op de vraag naar de link tussen religie en geweld neemt ze haar publiek mee in levendige verhalen over historische gebeurtenissen. De eerste kruistocht die in 1096 van start ging, bijvoorbeeld. 'De jonge christen-strijders bereikten Jeruzalem in 1099 na een helse reis waarin ze bij bosjes stierven. Ze kwamen halfgek aan. Omstanders beschreven hoe het bloed kniehoog

stond in de Al-Aqsa moskee. Vijf maanden later stonk Jeruzalem nog naar de ontbindende lichamen verspreid over de stad.' Armstrong maakt duidelijk dat religieus geweld bijna altijd politiek gemotiveerd is. 'Voordat de moderne tijd begon, waren staat en religie met elkaar verweven. Geweld vanuit een drang naar machtsuitbreiding of toegang tot schaarse middelen werd dus religieus gemotiveerd. Paus Urbanus II die tot de kruistochten opriep, had ook duidelijk een politieke strategie: hij wilde zich het alleenrecht van de koning toe-eigenen om op te roepen tot oorlog en daarnaast de macht van de westerse kerk uit te breiden naar het oosten.' Religie speelt dus een rol, aldus Armstrong, maar het hedendaags terrorisme kenmerkt zich toch vooral door politieke motieven. 'Het doel

'Ook al zijn we wereldwijd meer verbonden dan ooit, het wil er maar niet in hoe afhankelijk we van elkaar zijn'

Karen Armstrong (foto: Wikimedia Commons).

Karen Armstrong houdt het Westen een spiegel voor

is de status quo uit te dagen en te veranderen, ander beleid af te dwingen. Osama bin Laden praatte wel over Allah en islam en ongelovigen, maar keerde zich ook sterk tegen de inmenging van het Westen in het Midden-Oosten.'

Zelfmoordterrorisme

Het Westen moet met andere ogen naar zijn eigen daden en beleid kijken, vindt Armstrong: 'Vooral bij zelfmoordterrorisme speelt het nationalistische motief een sterke rol: lokale mensen zien wat zij als hun thuisland ervaren, binnengevallen worden door een superieure militaire macht. Voorbeelden te over: Hamas in Palestina, de Tamiltijgers in Sri Lanka, Libanezen in de jaren tachtig na de invasie door Israël.' Ook wil Armstrong het beeld van de Islam als bloeddorstige religie ontcrachten. 'Tijdens de eerste kruistocht was Jeruzalem al vierhonderd jaar in handen van moslims en het was hun derde heilige stad. Dertigduizend moslims werden vermoord, je zou een soort 9/11 tegenreactie verwachten', aldus Armstrong. 'Nee dus, totaal niet. Ook niet bij de tweede kruistocht, 150 jaar later. Jihad bestond nog niet in de regio, maar sindsdien is het niet meer verdwenen vanwege de doorgaande aanvallen vanuit het Westen.' In 1989 vaardigde ayatollah Khomeini een fatwa uit tegen auteur Salman Rushdie vanwege diens boek *De Duivelsverzen*. Armstrong was verbijsterd door de teneur die in het Westen bij de verdediging van Rushdie doorklonk: de islam zou kwaadaardig en bloeddorstig zijn. 'Dit demoniseren van mensen, dat kán eenvoudig niet meer. Hebben we dan niets geleerd van de holocaust?'

Enclave vol privileges

Het was de reden dat ze de profeet Mohammed en het thema religie en geweld nader ging onderzoeken. Het

bracht haar tot de conclusie dat in alle religies de Gulden Regel centraal staat, wat zij ook wel 'het ideaal van compassie' noemt. 'Confucius stelde al dat religie niet los gezien kan worden van altruïsme. Compassie betekent je ego onttronen. Kijk in je hart, ontdek wat jou pijn doet en weiger vervolgens in elke situatie om iemand anders die pijn aan te doen.' Voor Armstrong is de gulden regel niet alleen maar een leuk idee maar een dwingende, wereldwijde noodzaak. Over de mars in Parijs na het bloedbad bij *Charlie Hebdo* is ze duidelijk: 'Regeringsleiders liepen gearmd, ook onze toenmalige premier David Cameron en ik dacht: hoe durven jullie?! Engeland had meer dan een eeuw lang regimes gesteund in moslimlanden die hun bevolking geen enkele vrije meningsuiting toelieten, zoals Iran. En na de mars pakten ze snel het vliegtuig voor de begrafenis van de Saoedische koning. Mensen elders in de wereld zien dit op tv, zien ons in onze enclave vol privileges. Ze zien ook dat we niet rouwen om hun doden die door moslimgeweld vallen, waarmee we eigenlijk zeggen dat hun leven minder waard is. De profeten van de grote religies zeiden al dat je compassie niet kunt beperken tot je eigen groep, stad, gemeenschap. Je moet zorg hebben voor iedereen. Ook al zijn we wereldwijd meer verbonden met elkaar dan ooit, het wil er maar niet in hoe afhankelijk we van elkaar zijn.'

Klaver en Buma

Dit inclusieve denken ligt moeilijk in de huidige tijd. In zijn boek *De empathische samenleving* noemt Jesse Klaver het Nederland dat hij voorstaat, een land dat 'het wij' groot maakt, dat insluit en niet uitsluit. De parallelle werelden in de Nederlandse samenleving, met de opdeling in *gutmens* versus nationalist, 'grenzen open' versus 'grenzen dicht', kunnen volgens hem alleen overbrugd worden

via dialoog en inlevingsvermogen in de ander. Rechts lijkt de Nederlandse identiteit echter met name te willen definiëren in uitsluitende, etnische of religieuze termen.

Nieuwkomers

Armstrong ziet dit nu gebeuren in Groot-Brittannië dat zichzelf wil opsluiten in wat ze noemt een nationaal getto en als Brexit-kreet *Make Britain great again* hanteert. 'Ooit waren we *great*, maar wat voor goeds heeft dat gebracht? We hebben India opgedeeld, miljoenen mensen zijn van hun plek verdreven en vermoord. En nu kampt India met een sterk nationalisme. Leg anderen niet op wat je zelf niet wilt, laten we dat onthouden.' Begin september paste CDA-leider Sybrand Buma dat etnisch georiënteerde, uitsluitende perspectief ook toe in de H.J. Schoo-lezing 2017. Hij sprak over de 'gewone Nederlander', diens boosheid om de banen die ingenomen worden door Polen, de toenemende immigratie en de gastarbeiders toen en de nieuwkomers nu die liever vast willen houden aan de eigen taal, de eigen cultuur en het eigen geloof. De gewone Nederlander heeft de geborgenheid verloren, zei hij, het gevoel thuis te zijn in het eigen land.

'Dit is mijn cultuur'

Armstrong zou op dit perspectief haar weerwoord klaar hebben. Tijdens haar lezing vertelde ze: 'Een Nederlandse jongen zei: 'Dit is mijn cultuur, en die migranten vernietigen en ondermijnen onze verworvenheden.' Ik antwoordde: Dan voelt Nederland ook eens iets van de pijn die jullie teweeg brachten toen je als imperialistische macht landen binnendrong en ze veranderde. Dit is het vervolg op kolonisatie: wij hebben die landen voor mensen onleefbaar gemaakt, en nu komen ze voor hulp naar ons.' ●